

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

ATZINUMS
pārbaudes lietā Nr. 2019-47-16B
Rīgā

2021. gada 9. februārī

Nr. 6-6/6

**Nolietotu transportlīdzekļu apstrādes
uzņēmumu asociācija**
ntau@inbox.lv

Ministru kabinets
vk@mk.gov.lv

*Par finanšu nodrošinājumu nolietotu transportlīdzekļu
apstrādes uzņēmumu darbības nodrošināšanai*

Tiesībsargs ir izskatījis pārbaudes lietu Nr.2019-47-16B, kas ierosināta, pamatojoties uz biedrības “Nolietotu transportlīdzekļu apstrādes uzņēmumu asociācija” (turpmāk – Biedrība) iesniegumu, par Atkritumu apsaimniekošanas likuma 12.panta 1.² daļā un Ministru kabineta 2019. gada 8. janvāra noteikumu Nr. 2 “Finanšu nodrošinājuma piemērošanas kārtība atkritumu apsaimniekošanas darbībām” (turpmāk – Noteikumi Nr.2) 9.2. punktā noteiktā finanšu nodrošinājuma apmēra samērīgumu.

Situācijas apraksts

1. Biedrība norādīja, ka 72,5% uzņēmumu, kas nodarbojas ar nolietotu transportlīdzekļu¹ apstrādi (auto šroti), tiek apturētas iepriekš izsniegtās B kategorijas piesārņojošās darbības atļaujas², jo nav iesniegts Atkritumu apsaimniekošanas likuma 12.panta 1.² daļā noteiktais finanšu nodrošinājums. Biedrības biedri ir saņēmuši Valsts vides dienesta (turpmāk – VVD) vēstules par B kategorijas piesārņojošās darbības

¹ Atbilstoši Nolietotu transportlīdzekļu apsaimniekošanas likuma 1.panta 3.punktam nolietots transportlīdzeklis — transportlīdzeklis, no kura tā īpašnieks atbrīvojas, ir nolēmis vai spiests atbrīvoties un kurš atbilst kādai no atkritumu klasifikatorā noteiktajām kategorijām.

² Atbilstoši Ministru kabineta 2010.gada 30.novembra noteikumu Nr.1082 “Kārtība, kādā piesakāmas A, B un C kategorijas piesārņojošās darbības un izsniedzamas atļaujas A un B kategorijas piesārņojošo darbību veikšanai” 1.pielikumam nolietotu transportlīdzekļu apstrādes un pārstrādes darbībām tiek izsniegtas B kategorijas piesārņojošās darbības atļaujas.

atļaujas apturēšanu un Ceļu satiksmes drošības direkcija (turpmāk – CSDD) ir slēgusi iespēju šiem uzņēmumiem veikt transportlīdzekļu norakstīšanas sertifikātu izsniegšanu, kas pēc būtības nozīmē uzņēmumu saimnieciskās darbības apturēšanu. Biedrības ieskatā finanšu nodrošinājuma spēkā esošais regulējums, kas noteikts Atkritumu apsaimniekošanas likumā, un tā apmērs, kas regulēts Noteikumos Nr.2, ir nesamērīgi liels un neizpildāms tik maziem uzņēmumiem, kādi ir Biedrības biedri.

2. Biedrības ieskatā Atkritumu apsaimniekošanas likuma 12.panta 1.²daļa un Noteikumu 9.2. punkts Biedrības biedriem rada Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 105.pantā garantēto tiesību uz īpašumu aizskārumu.

3. Satversmes 105. panta pirmajā teikumā nostiprināts, ka ikvienam ir tiesības uz īpašumu.

Satversmes tiesa ir secinājusi, ka Satversmes 105. pants paredz gan īpašuma tiesību netraucētu īstenošanu, gan arī valsts tiesības sabiedrības interesēs ierobežot šīs tiesības. Tādējādi minētais pants, no vienas puses, ietver valsts pienākumu veicināt un atbalstīt īpašuma tiesības, proti, pieņemt tādus likumus, kas nodrošinātu šo tiesību aizsardzību, taču, no otras puses, dod valstij arī tiesības noteiktā apjomā un kārtībā iejaukties īpašuma tiesību izmantošanā³.

Ar “tiesībām uz īpašumu” Satversmes 105. panta izpratnē saprotamas visas mantiska rakstura tiesības, kuras tiesīgā persona var izlietot par labu sev un ar kurām tā var rīkoties pēc savas gribas, tostarp personas ekonomiskās intereses, kas saistītas ar komercdarbības veikšanu.

Viens no Satversmes tiesas praksē atzītiem kritērijiem, lai vērtētu, vai kāds no personas pamattiesību ierobežojumiem ir attaisnojams, ir samērīguma principa ievērošana.⁴

3.1.Saskaņā ar Atkritumu apsaimniekošanas likuma 12.panta 1.² daļu (redakcijā, kas bija spēkā līdz 2020.gada 1.augustam, proti, līdz spēkā stājās 2020.gada 9.jūlija likums “Grozījumi Atkritumu apsaimniekošanas likumā”⁵) “atkritumu apsaimniekotājs atļaujas saņemšanai šā panta pirmās daļas 2., 5. un 6. punktā minētajām darbībām, kā arī pārstrādei un reģenerācijai iesniedz Valsts vides dienestam finanšu nodrošinājumu. Finanšu nodrošinājums ir kredītiestādes izsniegta pirmā pieprasījuma garantijas vēstule vai apdrošinātāja izsniegta apdrošināšanas polise, kurā ietverta apdrošinātāja neatsaucama apņemšanās izmaksāt apdrošināšanas atlīdzību pēc Valsts vides dienesta pirmā pieprasījuma, kā arī šā pieprasījuma neapstrīdamība”.

3.2. Atkritumu apsaimniekošanas likuma 12.panta 1.² daļa (redakcijā, kas bija spēkā līdz 2020.gada 1.augustam) tika pieņemta ar 2017.gada 7.decembra likumu “Grozījumi Atkritumu apsaimniekošanas likumā”, vienlaikus papildinot Atkritumu apsaimniekošanas likumu ar 1.⁵ daļu, kurā noteica, ka “finanšu nodrošinājuma apmēru nosaka, izvērtējot apsaimniekojamo atkritumu veidus atbilstoši atkritumu klasifikatoram, atkritumu apjomu un atkritumu apsaimniekotāja plānoto finanšu apgrozījumu apdrošināšanas periodā.”

³ Satversmes tiesas 2002. gada 20. maija sprieduma lietā Nr. 2002-01-03 secinājumu daļa.

⁴ Sk. Satversmes tiesas 2011. gada 11. aprīļa spriedums lietā Nr.2010-62-03 8.punkts.

⁵ Biedrības iesnieguma iesniegšanas brīdī.

Likumprojekta „Grozījumi Atkritumu apsaimniekošanas likumā” anotācijā norādīts, ka šiem likuma grozījumiem ir paredzēts noteikt arī finanšu garantiju nepieciešamību, lai veiktu pārvadājumus, kuru rezultātā Latvijā tiek ievesti sadzīves atkritumi reģenerācijai, jo Eiropas Komisijas Regula Nr. 1013/2006 nenosaka prasības “Zaļā saraksta” kontrolei un šādu sadzīves atkritumu tālākai plūsmai ne vienmēr ir iespējams izsekot. Tādējādi tikšot ierobežota arī komersantu nepārdomāta rīcība un ierobežotas darbības “pelēkajā zonā”. Vienlaikus tiks nodrošināti līdzekļi gadījumā, ja komersants nav atbilstoši veicis savu darbību un valstij jāiesaistās uzkrāto un nepārstrādāto atkritumu savākšanā un apsaimniekošanas organizēšanā. Līdzīga sistēma darbojas Igaunijā un uzsākta arī Lietuvā.⁶ Turpat arī norādīts, ka “vienlaikus likumprojekts paredz finanšu garantijas nepieciešamību pirms A vai B kategorijas piesārņojošās darbības atļaujas saņemšanas atkritumu pārstrādei vai reģenerācijai, kā arī pirms atkritumu pārvadāšanas atļaujas saņemšanas. Rezultātā tiek prognozēts, ka samazināsies tādu komersantu skaits, kas rada tirgus kropļojumus, nosakot neatbilstoši zemas cenas atkritumu apsaimniekošanas darbībām. Vienlaikus tiks nodrošināti līdzekļi gadījumā, ja komersants nav atbilstoši veicis savu darbību un valstij jāiesaistās uzkrāto un nepārstrādāto atkritumu savākšanā un apsaimniekošanas organizēšanā.”⁷

3.3. Ar 2018. gada 28.oktobra likumu “Grozījumi Atkritumu apsaimniekošanas likumā” 12.panta 1.⁵ daļa ir izteikta sekojošā redakcijā: “Finanšu nodrošinājuma apmēru nosaka, ņemot vērā atkritumu apsaimniekošanas, pārstrādes vai reģenerācijas darbības atļaujas veidu.”

3.4. Noteikumu Nr. 2 9.punktā noteikts, ka Finanšu nodrošinājuma apmērs ir šāds:

9.1. par atkritumu apsaimniekošanas atļauju – 35 000 *euro* 2018. gadā, 43 000 *euro* 2019. gadā un 50 000 *euro* no 2020. gada;

9.2. par pārstrādes vai reģenerācijas darbības atļauju – 70 000 *euro* 2018. gadā, 86 000 *euro* 2019. gadā un 100 000 *euro* no 2020. gada;

9.3. par slēgtas vai rekultivētas atkritumu izgāztuves atrakšanu un atkritumu pāršķirošanu – 70 000 *euro* 2018. gadā, 86 000 *euro* 2019. gadā un 100 000 *euro* no 2020. gada.

3.5. Ar 2020.gada 9.jūlija likumu “Grozījumi Atkritumu apsaimniekošana likumā” 12.panta 1.² daļas pirmais teikums ir izteikts sekojošā redakcijā: “Atkritumu apsaimniekotājs, lai saņemtu atļauju šā panta pirmajā daļā⁸ minētajām darbībām, kā arī atkritumu pārstrādei vai reģenerācijai atbilstoši normatīvajiem aktiem par piesārņojumu, iesniedz Valsts vides dienestam finanšu nodrošinājumu.”

Šī likumprojekta anotācijā norādīts, ka likuma grozījumi nepieciešami “lai nodrošinātu, ka Latvijas normatīvajos aktos līdz 2020. gada 5. jūlijam tiek transponētas šādu direktīvu prasības:

⁶Likumprojekta „Grozījumi Atkritumu apsaimniekošanas likumā” anotācija//Pieejams:

<http://titania.saeima.lv/LIVS12/SaeimaLIVS12.nsf/0/8B9B6ABCE4F5C8D1C22581B7004B2862?OpenDocument>

⁷Likumprojekta „Grozījumi Atkritumu apsaimniekošanas likumā” anotācija//Pieejams:

<http://titania.saeima.lv/LIVS12/SaeimaLIVS12.nsf/0/8B9B6ABCE4F5C8D1C22581B7004B2862?OpenDocument>

⁸ Atkritumu apsaimniekošanas likuma 12.panta pirmā daļa: Atkritumu apsaimniekotājs pirms attiecīgo darbību veikšanas saņem Valsts vides dienesta atļauju atkritumu 1) savākšanai; 2) pārvadāšanai; 3) pārkraušanai; 4) šķirošanai; 5)uzglabāšanai; 6) slēgtas vai rekultivētas atkritumu izgāztuves atrakšanai un atkritumu pāršķirošanai.

1) Eiropas Parlamenta un Padomes 2018. gada 30. maija direktīva 2018/849/ES, ar ko groza Direktīvas 2000/53/EK par nolietotiem transportlīdzekļiem, 2006/66/EK par baterijām un akumulatoriem, un bateriju un akumulatoru atkritumiem un 2012/19/ES par elektrisko un elektronisko iekārtu atkritumiem (turpmāk – Direktīva 2018/849/ES);

2) Eiropas Parlamenta un Padomes 2018. gada 30. maija direktīva 2018/850/ES, ar ko groza Direktīvu 1999/31/EK par atkritumu poligoniem (turpmāk – Direktīva 2018/850/ES);

3) Eiropas Parlamenta un Padomes 2018. gada 30. maija direktīva 2018/851/ES, ar ko groza Direktīvu 2008/98 par atkritumiem (turpmāk – Direktīva 2018/851/ES).”

3.6. Ar pieņemtajiem grozījumiem jaunā redakcijā izteikts arī šī likuma 12.panta otrās daļas 8. punkts, ar kuru Ministru kabinets pilnvarots noteikt kārtību finanšu nodrošinājuma piemērošanai: “8) finanšu nodrošinājuma pieprasīšanas kārtību, tā apmēru un apmēra diferencēšanas nosacījumus, termiņu, uz kādu izsniedzams, pagarināms vai atjaunojams nodrošinājums, kā arī finanšu nodrošinājuma dokumentu paraugus”, proti, mainīts Noteikumu Nr.2 izdošanas pamatojums. Vienlaikus Ministru kabinetam ar šī likuma 12.panta otrās daļas 9. un 10.punktu piešķirts deleģējums noteikt finanšu nodrošinājuma piemērošanas kārtību arī atkritumu tirdzniecības un atkritumu apsaimniekošanas starpniecības darbībām.

Par norādīto likumprojekta anotācijā skaidrots, ka VARAM izstrādājusi Ministru kabineta noteikumu projektu “Finanšu nodrošinājuma apmēra aprēķināšanas un iesniegšanas kārtība atkritumu apsaimniekošanas darbībām”⁹, jo atbilstoši grozītajam deleģējumam likuma 12.panta otrās daļas 7. un 8.punktā nepieciešams pārstrādāt esošos Noteikumus Nr.2.

Norādīts, ka “finanšu nodrošinājuma apmēra aprēķināšanai par pamatu izmantots Eiropas Parlamenta un Padomes 2006. gada 14. jūnija Regulas Nr. 1013/2006 par atkritumu sūtījumiem 6. pantā ietvertais regulējums, kas nosaka finanšu garantijas nosacījumus visiem atkritumu sūtījumiem, kuriem ir nepieciešams paziņojums bīstamo atkritumu sūtījumiem un sadzīves atkritumu sūtījumiem apglabāšanai.”¹⁰ Anotācijā skaidrots, ka “attiecībā uz finanšu nodrošinājuma apmēra diferencēšanas nosacījumiem ir jāņem vērā Atkritumu apsaimniekošanas likuma 12. panta (1.⁵) daļā noteiktais, ka finanšu nodrošinājuma apmēru nosaka, ņemot vērā atkritumu apsaimniekošanas, pārstrādes vai reģenerācijas darbības atļaujas veidu. Piemērojot praksē MK noteikumus Nr. 2, VARAM ir secinājusi, ka ir lietderīgi apsvērt, vai finanšu nodrošinājuma apmēru varētu diferencēt arī pēc citiem kritērijiem, piemēram, apsaimniekoto atkritumu veids, apsaimniekoto atkritumu bīstamība, apsaimniekoto atkritumu daudzums, ar atkritumu apsaimniekošanas darbībām saistītais risks, ka apsaimniekotie atkritumi netiks apsaimniekoti atbilstoši atkritumu apsaimniekošanu reglamentējošo normatīvo aktu prasībām.”¹¹

Ar minētajiem 2020.gada 9.jūlija grozījumiem Atkritumu apsaimniekošanas likuma pārejas noteikumi ir papildināti ar 50.punktu, kura 2.apakšpunktā noteikts, ka Ministru kabinets līdz 2020. gada 30. decembrim izdod šā likuma 12. panta otrās daļas 9. un 10. punktā minētos Ministru kabineta noteikumus. Pārejas noteikumos likumdevējs nav noteicis, līdz kuram laikam ir izdodami noteikumi, kas minēti šī likuma 12.panta otrās daļas 8.punktā.

⁹ Likumprojekta „Grozījumi Atkritumu apsaimniekošanas likumā” anotācija//Pieejams:

<http://titania.saeima.lv/LIVS13/SaeimaLIVS13.nsf/0/A3F3C9EFD9D58A36C2258560002A1590?OpenDocument>

¹⁰ Turpat.

¹¹ Turpat.

Valsts sekretāru sanāksmē 2020.gada 19.novembrī izsludināts iepriekš anotācijā minētais noteikumu projekts “Finanšu nodrošinājuma piemērošanas kārtība atkritumu apsaimniekošanas darbībām” (VSS-986)¹² (turpmāk – Noteikumu projekts), kas izdodams saskaņā ar Atkritumu apsaimniekošanas likuma 12. panta otrās daļas 7., 8., 9. un 10. punktu.

Noteikumu projekta 9.2.punktā paredzēts, “ja atļauja atkritumu pārstrādes vai reģenerācijas darbībām atbilstoši normatīvajiem aktiem par piesārņojumu ir izsniegta tikai nolietoto transportlīdzekļu apsaimniekošanai, un ja atkritumu pārstrādes vai reģenerācijas atļaujā vai iesniegumā atkritumu pārstrādes vai reģenerācijas darbības atļaujas saņemšanai norādītais kopējais pārstrādājamo nolietoto transportlīdzekļu apjoms ir mazāks par 100 tonnām gadā, finanšu nodrošinājuma apmērs ir 25 000 *euro* gadā”.

3.7. Ievērojot, ka Noteikumu projekts nav pieņemts, līdz ar to ar Atkritumu apsaimniekošanas likuma 12.panta 1.² daļu noteiktais pienākums iesniegt VVD finanšu nodrošinājumu un ar Noteikumu Nr.2 9.2.punktu noteiktais tā apmērs 100 000 euro gadā, ir uzskatāms par Biedrības biedru tiesību uz īpašumu ierobežojumu.

4. Pārbaudes lietas ietvaros tiesībsargs ir saņēmis informāciju no Konkurences padomes¹³, ka jau 2019. gada 24. janvārī sanāksmē starp nolietotu transportlīdzekļu apstrādes uzņēmumiem (turpmāk – NTAU), Konkurences padomi un VARAM pārstāvjiem Konkurences padomes pārstāvji pauduši savu nostāju par spēkā esošo regulējumu, norādot, ka tas ierobežo konkurenci.

Konkurences padome 2019. gada 17.maijā tikšanās laikā ar VARAM pārstāvjiem ir uzsvērusi, ka esošais regulējums liedz nolietoto transportlīdzekļu apstrādes tirgū ienākt jauniem tirgus dalībniekiem, kā arī esošie uzņēmumi ir spiesti pārtraukt savu darbību. VARAM savukārt esot norādījusi, ka jauna normatīvā regulējuma izstrāde tiek paredzēta 2019.gada otrajā pusgadā.

2019.gada 7.augusta vēstulē Nr. 1.7-2/740 VARAM ministram J.Pūcem Konkurences padome norādīja, ka esošais regulējums būtiski ierobežo (izslēdz no tirgus) būtisku daļu no tirgus dalībniekiem, līdz ar to Konkurences padome aicināja VARAM pēc iespējas ātrāk izstrādāt risinājumu esošajā situācijā, lai nolietoto transportlīdzekļu apstrādes tirgū esošie dalībnieki nebūtu spiesti pārtraukt savu darbību.

Konkurences padome norādīja, ka, tā kā nolietoto transportlīdzekļu pārstrāde tiek pieskaitīta pie atkritumu apsaimniekošanas, tad esošais regulējums attiecas arī uz visiem nolietoto transportlīdzekļu pārstrādes uzņēmumiem neatkarīgi no to pārstrādāto atkritumu apjoma gadā, kā arī no to faktiskās darbības jomas atkritumu apstrādē.

2019.gada 10.decembrī VARAM rīkotās starpministriju sanāksmes par Likumprojektu “Grozījumi Atkritumu apsaimniekošanas likumā” laikā tika panākta vienošanās, ka VARAM precizēs likumprojektu, ietverot deleģējumu Ministru kabinetam izdot noteikumus par finanšu nodrošinājuma pieprasīšanas kārtību, tā apmēru un apmēra diferencēšanas nosacījumiem un termiņu, uz kādu izsniedzams, pagarināms vai atjaunojams nodrošinājums, kā arī finanšu nodrošinājuma dokumentu paraugus.

Minētais deleģējums, kas paredz Ministru kabinetam noteikt finanšu nodrošinājuma diferencēšanas nosacījumus, atbilstoši 2019.gada 10.decembrī VARAM rīkotajā starpministriju sanāksmē panāktajai vienošanās likumprojektā “Grozījumi

¹² Noteikumu projekts “Finanšu nodrošinājuma piemērošanas kārtība atkritumu apsaimniekošanas darbībām” (VSS-986)//Pieejams: <http://tap.mk.gov.lv/mk/tap/?pid=40494507>.

¹³ Konkurences padomes 20.01.2020. vēstule Nr.1.7-2/67 “Par informāciju pārbaudes lietā”.

Atkritumu apsaimniekošanas likumā”, pašreiz iekļauts Atkritumu apsaimniekošanas likuma 12.panta otrās daļas 8.punktā.

Līdz ar to Konkurences padome sagaidot, ka VARAM tuvākajā laikā virzīs pieņemšanai Ministru kabinetā nepieciešamo noteikumu projektu, kura pieņemšana nodrošinātu nolietotu transportlīdzekļu apstrādes uzņēmumiem samērīgas prasības finanšu nodrošinājumam, pārtraucot konkurences ierobežojumu.

Papildus Konkurences padome informēja, ka 2019.gada 5.decembrī, atzīmējot Pasaules Konkurences dienu, Konkurences padome kā vienu no trim akcijas “Nejēdzīgākais šķērslis konkurencei”¹⁴ dalībniekiem, kas identificējuši un norādījuši uz likumos un Ministru kabineta noteikumos iekļautajiem nepamatotajiem un būtiskajiem ierobežojumiem konkurencei un uzņēmējdarbībai, apbalvoja Biedrību par tās norādīto šķērsli, kas izriet no Atkritumu apsaimniekošanas likuma.

5. VARAM jau 2019.gada 20.decembra vēstulē Nr.1-17/11962 “Par finanšu nodrošinājumu atkritumu apsaimniekošanas darbībām” ir informējusi tiesībsargu, ka Biedrības iebildumi ir ņemti vērā un tiks veikti attiecīgi grozījumi normatīvajos aktos, iepriekš norādot, ka 2019.gada 10.decembrī notikušajā starpministriju sanāksmē ir panākta vienošanās par likumprojekta “Grozījumi Atkritumu apsaimniekošanas likumā” precizējumiem, ietverot deleģējuma redakciju Ministru kabinetam izdot Ministru kabineta noteikumus par finanšu nodrošinājuma pieprasīšanas kārtību, tā apmēru un apmēra diferencēšanas nosacījumiem un termiņu, uz kādu izsniedzams, pagarināms vai atjaunojams nodrošinājums, kā arī finanšu nodrošinājuma dokumenta paraugus.

5.1. Attiecībā uz Biedrības biedru tiesību uz īpašumu aizskārums VARAM paskaidroja, ka atbilstoši Satversmes 115. un 105. pantam par cilvēka pamattiesībām atzītas gan tiesības uz īpašumu, gan arī tiesības dzīvot labvēlīgā vidē. Līdz ar to uz vienlīdzības pamatiem aizsargājamas kā personu ekonomiskās intereses, tā arī personas tiesības uz labvēlīgu dzīves vidi.¹⁵

Ietvertā regulējuma par finanšu nodrošinājumu atkritumu apsaimniekošanas darbībām pamatojums ir saistīts ar VVD konstatēto videi nodarīto kaitējumu, kuru rada atkritumu apsaimniekošana bez atkritumu apsaimniekošanas atļaujas vai pārkāpjot attiecīgajā atļaujā ietvertās prasības, kā arī šāda videi nodarītā kaitējuma novēršanas izmaksas un piesārņotās vides attīrīšanas un monitoringa izmaksas. Ieviešot atkritumu apsaimniekošanas normatīvajos aktos finanšu nodrošinājuma institūtu, tā mērķis ir atturēt atkritumu apsaimniekošanas komersantus no tādām darbībām, kuras varētu radīt kaitējumu videi, ja atkritumu apsaimniekošanas darbības tiek veiktas bez atļaujas vai pārkāpjot attiecīgajā atļaujā noteiktās prasības.

Izstrādājot Noteikumu Nr.2 projektu, VARAM konsultējās ar Latvijas Komerbanku asociācijas un Latvijas Apdrošinātāju asociācijas ekspertiem, kā arī ar atkritumu apsaimniekošanas jomas profesionālajām asociācijām un atkritumu apsaimniekošanas komersantiem. Finanšu nodrošinājuma apmēra aprēķināšanai par pamatu izmantots Eiropas Parlamenta un Padomes 2006. gada 14. jūnija Regulas

¹⁴ <https://www.kp.gov.lv/posts/konkurences-padome-akcija-identifce-nejedzigakos-skerslus-konkurencei>

¹⁵ Satversmes tiesas 2009.gada 6.jūlija sprieduma lietā Nr. 2008-38-03 9.1.punkts

Nr. 1013/2006/EK par atkritumu sūtījumiem 6. pantā 1.punktā¹⁶ ietvertais regulējums, kas nosaka finanšu garantijas nosacījumus visiem atkritumu sūtījumiem, kuriem ir nepieciešams paziņojums bīstamo atkritumu sūtījumiem un sadzīves atkritumu sūtījumiem apglabāšanai.

VARAM vērs uzmanību, ka Noteikumu Nr.2 projektā sākotnēji tika ietvertas pozīcijas finanšu nodrošinājuma apmēra noteikšanai par atkritumu pārvadāšanas, uzglabāšanas, pārstrādes vai reģenerācijas darbību veikšanu un par slēgtas vai rekultivētas atkritumu izgāztuves atrakšanas un atkritumu pāršķirošanu, paredzot, ka finanšu garantija tiks noteikta katrā atsevišķā gadījumā. Pēc noteikumu projekta ieviešanas VARAM tīmekļa vietnē VARAM saņēma atkritumu saimniecības uzņēmumu profesionālo asociāciju un atkritumu apsaimniekošanas komersantu iebildumus pret piedāvāto finanšu garantijas aprēķināšanas kārtību, kuros tika norādīts, ka atkritumu apsaimniekošanas komersantiem, VARAM un VVD nav pieejama objektīva un pamatota informācija par atkritumu apsaimniekošanas izmaksām un to izmaiņām laika gaitā no finanšu nodrošinājuma iesniegšanas brīža VVD līdz brīdim, kad finanšu garantija vairs netiks uzturēta, tāpēc nebūs iespējams noteikt finanšu nodrošinājuma apmēru katrai atkritumu apsaimniekošanas darbībai. Atzinumos par Noteikumu projektu arī tika norādīts, ka finanšu nodrošinājuma apmēra aprēķināšana katrā atsevišķā gadījumā atkritumu apsaimniekošanas komersantiem radīs nepamatoti lielu administratīvo slogu. Ņemot vērā atzinumos izteiktos iebildumus un ievērojot Vides aizsardzības likuma 3. panta pirmās daļas 2. punktā noteikto piesardzības principu, VARAM ņēma vērā VVD rīcībā esošo informāciju par nelegālas atkritumu apsaimniekošanas rezultātā videi nodarītajiem kaitējumiem. Tāpēc VARAM kā kompromisa risinājumu Noteikumu 9.2. apakšpunktā ierosināja fiksēta finansējuma nodrošinājuma apmēra noteikšanu atkritumu apsaimniekošanas darbībām. Minēto ierosinājumu atbalstīja arī atkritumu saimniecības uzņēmumu profesionālās asociācijas un atkritumu apsaimniekošanas komersanti.

Ievērojot minēto, VARAM uzskata, ka gan Noteikumu Nr.2 izstrādes gaitā, gan arī virzot saskaņotos noteikumus izskatīšanai Ministru kabineta sēdē likumdošanas procesa ietvaros, tā ir vadījies atbilstoši samērīguma apsverumiem.

5.2. VARAM izvērtējot VVD sniegtos datus par 2020.gada sākumā VVD iesniegtajām 526 polisēm un bankas garantijas vēstulēm, kas kopā sastāda 52% no kopējo izsniegto atļauju skaita, kurām nepieciešams iesniegt finanšu nodrošinājumu, VARAM secinājusi, ka gandrīz pusei atkritumu apsaimniekotāju izsniegtajām atļaujām nav iesniegta finanšu garantija. Līdz ar to netiek sasniegts tiesību normas mērķis – ierobežot komersantu nepārdomātu rīcību ar atkritumiem un darbības “pelēkajā zonā”, nodrošinot līdzekļus gadījumā, ja komersants nav atbilstoši veicis savas darbības ar atkritumiem un

¹⁶ Eiropas Parlamenta un Padomes 2006. gada 14. jūnija Regulas Nr. 1013/2006 par atkritumu sūtījumiem 6. panta 1.punkts:

1. Uz visiem atkritumu sūtījumiem, kuriem ir nepieciešams paziņojums, attiecas prasība sniegt finanšu garantiju vai līdzvērtīgu nodrošinājumu, kas sedz:

a) transporta izmaksas;
b) reģenerācijas vai apglabāšanas izmaksas, tostarp jebkuru nepieciešamo pagaidu darbību izmaksas; un
c) izmaksas, kas saistītas ar uzglabāšanu 90 dienas.

Pieejams tiešsaistē: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?qid=1602168175961&uri=CELEX:02006R1013-20180101>

valstij jāiesaistās uzkrāto un nepārstrādāto atkritumu savākšanā un apsaimniekošanas organizēšanā.

Ievērojot minēto, VARAM secinājusi, ka ir lietderīgi pārskatīt finanšu nodrošinājuma apmēru un pilnvarot Ministru kabinetu noteikt finanšu nodrošinājuma pieprasīšanas kārtību, tā apmēru un apmēra diferencēšanas nosacījumiem un termiņu, uz kādu izsniedzams, pagarināms vai atjaunojams nodrošinājums, kā arī finanšu nodrošinājuma dokumentu paraugus.

Piemērojot praksē Noteikumus Nr.2, VARAM ir secinājusi, ka ir lietderīgi apsvērt, vai finanšu nodrošinājuma apmēru varētu diferencēt arī pēc citiem kritērijiem, piemēram, apsaimniekoto atkritumu veids, apsaimniekoto atkritumu bīstamība, apsaimniekoto atkritumu daudzums, ar atkritumu apsaimniekošanas darbībām saistītais risks, ka apsaimniekotie atkritumi netiks apsaimniekoti atbilstoši atkritumu apsaimniekošanu reglamentējošo normatīvo aktu prasībām.

5.3. Šie apsvērumi ir par pamatu Noteikumu projekta izstrādei attiecībā, uz kuriem VARAM paskaidroja, ka atbilstoši Atkritumu apsaimniekošanas likuma Pārejas noteikumu 50.2.apakšpunktam Ministru kabinetam līdz 2020.gada 30.decembrim ir jāizdod Ministru kabineta noteikumi par finanšu nodrošinājuma pieprasīšanas kārtību, tā apmēru un apmēra diferencēšanas nosacījumus, termiņu, uz kādu izsniedzams, pagarināms vai atjaunojams nodrošinājums, kā arī finanšu nodrošinājuma dokumentu paraugus, ko VARAM ir sagatavojusi. Noteikumu projekta sabiedriskās līdzdalības process organizējams Ministru kabineta 2009.gada 25.augusta noteikumu Nr.970 "Sabiedrības līdzdalības kārtība attīstības plānošanas procesā" 7.4¹ punktā noteiktajā veidā, paredzot sabiedrībai iespēju rakstiski sniegt viedokli par normatīvā akta projektu tā izstrādes stadijā. Projekta izstrādes gaitā VARAM ir saņēmusi CSDD informāciju par apkopoto publiski pieejamo informāciju par visu nolietoto transportlīdzekļu pārstrādes komersantu, kuriem ir tiesības izsniegt transportlīdzekļu likvidācijas sertifikātus, tajā skaitā arī Biedrības izsniegto nolietoto transportlīdzekļu likvidācijas sertifikātu skaitu, kas raksturo attiecīgo uzņēmumu veikto nolietoto transportlīdzekļu pārstrādi.

Secinājumi un rekomendācijas

6. Ņemot vērā iepriekš minēto, tiesībsargs secina, **ka Biedrības biedru tiesības uz īpašumu ierobežo Atkritumu apsaimniekošanas likuma 12.panta 1.² daļas un Noteikumu Nr.2 9.2. apakšpunkta regulējums, kas paredz NTAU iesniegt finanšu nodrošinājumu par pārstrādes vai reģenerācijas darbības atļauju 100 000 euro apmērā no 2020. gada.**

7. Ievērojot, ka konkrētās lietas ietvaros VARAM ir paskaidrojusi, ka Biedrības biedru Satversmes 105.pantā garantēto tiesību uz īpašumu ierobežojums ir vērtējams kopsakarā ar valsts pienākumu nodrošināt sabiedrībai tiesības uz labvēlīgu vidi, kas definētas Satversmes 115.pantā, tiesībsargs norāda sekojošo.

7.1. Atbilstoši Satversmes 115.pantā noteiktajam valsts aizsargā ikviena tiesības dzīvot labvēlīgā vidē, sniedzot ziņas par vides stāvokli un rūpējoties par tās saglabāšanu un uzlabošanu.

Satversmes tiesa, konkretizējot Satversmes 115. panta tvērumu, ir atzinusi, ka minētā Satversmes norma visupirms valstij uzliek pienākumu izveidot un nodrošināt

efektīvu vides aizsardzības sistēmu¹⁷. Šajā pantā noteiktās pamattiesības paredz valsts pienākumu aizsargāt personu gan no faktiski jau notiekošām darbībām, kas var radīt draudus cilvēku veselībai vai videi, gan arī no šādām nākotnē paredzētām darbībām.¹⁸

Valstij, īstenojot pasākumus ar mērķi aizsargāt personas tiesības uz veselību un tiesības dzīvot labvēlīgā vidē, ir plaša rīcības brīvība. Valsts šo rīcības brīvību bauda tiktāl, ciktāl netiek pārkāpti vispārējie tiesību principi un citas Satversmes normas.¹⁹ Turklāt valstij sava rīcības brīvība jāizmanto tādā veidā, lai iespējami taisnīgākajā un konkrētajai situācijai atbilstošākajā veidā tiktu ievērotas visu iesaistīto personu dažādās intereses.²⁰

Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2000/53/EK (2000. gada 18. septembris) par nolietotiem transportlīdzekļiem (turpmāk – Direktīva 2000/53/EK) nosaka, ka dalībvalstīm būtu jānodrošina, lai, ieviešot šo direktīvu, netiktu kavēta konkurence, jo īpaši, mazu un vidēju uzņēmumu piekļūšana savākšanas, izjaukšanas, apstrādes un pārstrādes tirgum.²¹

Direktīvas 2000/53/EK attiecībā uz otrreizēju izmantošanu un reģenerāciju 7.panta pirmajā daļā paredz, ka dalībvalstis veic vajadzīgos pasākumus, lai veicinātu otrreizējai izmantošanai derīgu detaļu otrreizēju izmantošanu, otrreizējai izmantošanai nepiemērotu detaļu reģenerāciju, dodot priekšroku pārstrādei gadījumos, kad tas ir videi labvēlīgs risinājums, neierobežojot prasības attiecībā uz transportlīdzekļu drošību un vides aizsardzības prasības, piemēram, attiecībā uz izplūdēm gaisā un trokšņu kontroli.

7.2. Līdz ar to secināms, ka nolietoto transportlīdzekļu pārstrādes normatīvajam regulējumam ir jāsasniedz divi mērķi – vides jomā jānodrošina nolietoto transportlīdzekļu rezerves daļu otrreizēja izmantošana un reģenerācija un vienlaicīgi samērīgi jānodrošina personu tiesības uz īpašumu, pie kam nodrošinot vienlīdzīgas iespējas to izmantošanā.

Tā kā šie mērķi korelē, valstij ir pienākums vienlīdz labā kvalitātē nodrošināt abu šo mērķu sasniegšanu.

8. Tā kā tiesībsarga rīcībā pārbaudes lietas ietvaros nav katra Biedrības biedra finanšu darbības pārskata, no kura būtu nepārprotami secināms Biedrības biedru tiesību uz īpašumu ierobežojuma nesamērīgums un individuālais aizskārums, tiesībsargs norādīto normatīvo regulējumu vērtē no labas pārvaldības principa prizmas.

8.1. Satversmes tiesa ir secinājusi, ka labas pārvaldības princips, kas izriet no Satversmes 1.panta, ietver taisnīgu procedūru īstenošanu saprātīgā laikā un citus noteikumus, kuru mērķis ir panākt, lai valsts pārvalde ievērotu cilvēktiesības.²²

Labas pārvaldības princips galvenokārt ir vērsts uz privātpersonas tiesību un likumisko interešu aizsardzību.²³

Valsts varas pienākums ir savā darbībā ievērot tiesiskas valsts principus. Visupirms tas nozīmē, ka likumdevējam ir pienākums periodiski apsvērt, vai tiesiskais

¹⁷ Sk. Satversmes tiesas 2003. gada 14. februāra sprieduma lietā Nr. 2002-14-04 1. punktu.

¹⁸ Sk. Satversmes tiesas 2008. gada 17. janvāra sprieduma lietā Nr. 2007-11-03 13.1. punktu.

¹⁹ Sk., piemēram, Satversmes tiesas 2017. gada 19. oktobra sprieduma lietā Nr. 2016-14-01 25.2. punktu.

²⁰ Satversmes tiesas 2017.gada 19.decembra sprieduma lietā Nr.201702-03 17.punkts.

²¹ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2000/53/EK (2000. gada 18. septembris) par nolietotiem transportlīdzekļiem 23.atkāpe//Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2000/53/oj/?locale=LV> .

²² Satversmes tiesas 2003. gada 25. marta sprieduma lietā Nr. 2002-12-01 6.punkts.

²³ Satversmes tiesas 2009.gada 24.marta sprieduma lietā Nr.2008-39-05 13.1.punkts.

regulējums joprojām ir efektīvs, piemērots un nepieciešams un vai tas kādā veidā nebūtu pilnveidojams.²⁴

8.2. Ievērojot, ka VARAM, no nozares organizācijām saņemot informāciju par normas iespējamo nesamērīgumu, par ko liecina tās rīcībā esošie dati, ka gandrīz pusei atkritumu apsaimniekotāju izsniegtajām atļaujām nav iesniegta finanšu garantija, pie kam īpaši tas esot vērojams B kategorijas piesārņojošas darbības atļauju nolietoto transportlīdzekļu apsaimniekošanai gadījumā²⁵, kā arī zinot Konkurences padomes sniegto atzinumu par finanšu nodrošinājuma apmēra diskriminējošo raksturu, nav laicīgi izstrādājusi noteikumu projektu par finanšu nodrošinājuma pieprasīšanas kārtību, tā apmēru un apmēra diferencēšanas nosacījumiem, termiņu, uz kādu izsniedzams, pagarināms vai atjaunojams nodrošinājums, kā arī finanšu nodrošinājuma dokumentu paraugus, līdz ar ko Ministru kabinets nav likumdevēja noteiktajā termiņā minēto regulējumu pieņēmis.

8.3. Tiesībsargs norāda, ka valsts pārvalde kalpo iedzīvotājiem un katrs slikti padarīts darbs grauj valsts autoritāti.

Valsts pārvaldes iestādei, konstatējot būtiskus sabiedrības interešu aizskārumus, ir ne tikai tiesības, bet arī pienākums rīkoties.²⁶

Savlaicīgi neizpildot likumdevēja uzlikto pienākumu, izpildvara nav ievērojusi iepriekš minēto principu.²⁷

Tiesībsargs uzskata, ka VARAM nav godprātīgi pildījusi pienākumu savlaicīgi izstrādāt Atkritumu apsaimniekošanas likuma 12.panta otrās daļas 8.punktā noteikto regulējumu, tādējādi pieļaujot labas pārvaldības principa pārkāpumu.

9. Ņemot vērā, ka VARAM izstrādātais Noteikumu projekts jau ir izsludināts Valsts sekretāru sanāsmē, proti, ir uzsākta šī normatīvā akta pieņemšanas procedūra, tiesībsargs pauž cerību, ka drīzākajā laikā tiks novērsts identificētais labas pārvaldības principa pārkāpums un Biedrības biedru tiesību uz īpašumu ierobežojums tiks samērots ar sabiedrības interesēm.

Tiesībsargs aicina Ministru kabinetu pieņemt noteikumus atbilstoši Atkritumu apsaimniekošanas likuma 12.panta otrās daļas 8. punktam, ar kuru Ministru kabinets pilnvarots noteikt kārtību finanšu nodrošinājuma piemērošanai: “8) finanšu nodrošinājuma pieprasīšanas kārtību, tā apmēru un apmēra diferencēšanas nosacījumus, termiņu, uz kādu izsniedzams, pagarināms vai atjaunojams nodrošinājums, kā arī finanšu nodrošinājuma dokumentu paraugus”.

²⁴ Sk. Satversmes tiesas 2014. gada 9. janvāra sprieduma lietā Nr. 2013-08-01 18.2. punktu.

²⁵ Noteikumu projekts “Finanšu nodrošinājuma piemērošanas kārtība atkritumu apsaimniekošanas darbībām” (VSS-986)//Pieejams: <http://tap.mk.gov.lv/mk/tap/?pid=40494507>.

²⁶ Satversmes tiesas 2004.gada 9.marta sprieduma lietā Nr.2003-16-05 2.punkts.

²⁷ Satversmes tiesas 2003. gada 25. marta sprieduma lietā Nr. 2002-12-01 6.punkts.

Saskaņā ar Tiesībsarga likuma 25.panta pirmo, trešo un ceturto daļu pārbaudes lieta tiek pabeigta, nosakot rekomendāciju ievērošanai pārbaudi sešus mēnešus pēc šī atzinuma sniegšanas.

Ar cieņu
tiesībsargs

Juris Jansons